

Mukanna: Ibn Esiriň «Kämil taryhynda»

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 25 января, 2025

Mukanna: Ibn Esiriň "Kämil taryhynda" 159-NJY HIJRI ÝYLY (31.10.775 – 19.10.776 ý.)

HORASANDA MUKANNANYŇ PEÝDA BOLMAGYNYŇ BEÝANY

Bu ýyl Humaýt ibn Kahtabanyň ýogalmagynyň öňüsyrasynda Horasanda Mukanna gozgalaň etdi. Mukanna merwli, çaşy gözli, kelte boýly, girdenejik we gelşiksiz adamdy. Oňa Hekim diýip ýüzlenerdiler. Ol özüniň betnyşan keşbini görkezmejek bolup, ýüzüne altyndan nykap tutardy. Şonuň üçin hem oňa Mukanna diýildi. Mukanna özüni Taňry diýip hasaplasa-da, bu pikirini ähli dost-ýaryna aýan edip durmady. Ol: «Beýik Taňry Adam atany öz keşbinde ýaratdy we şonuň suratynda ýere indi. Soňra Nuh pygamberiň keşbinde peýda boldy. Soňra tä Abu Müslim Horasanla çenli ähli pygamberleriň suratynda aýan boldy. Iň soňunda bolsa ol, ine, Haşymyň keşbine girip geldi» diýerdi. Haşym diýende Mukanna, elbetde, özüni göz önünde tutýardy. Mukanna ruhlaryň jesetden jesede göçüp-gonýanlygy hakdaky dini ynanja uýýanlaryň we eýerýänleriň biridir. Garaýşy bozuk adamlaryň ummasyz köplügi Mukannanyň yzyna eýerdi. Gören ýerlerinde oňa tagzym edip, ýer öperdiler. Jeňde, söweşde hem «Ýa Haşym, senden medet!» diýip, gözsüz batyrlyk bilen öňe okdurylardylar.

Çaksyz köp adam Mukannanyň täsirine düşdi. Olar Kiş ýakalaryndaky Bisnam (Bisýam, Besýam), Senjerede ýaly galalarda goranardylar. Buharadaky mubeýýizeler, sogdylar we yslama girmedik kapyr türkler Mukannanyň esasy ýardamçylary boldy. Olar musulmanlaryň malyna-emlägine el gatyp, talaňçylyk bilen meşguldy.

Mukannanyň ygtykadyna görä, Abu Müslimiň şerapaty Pygamber alayhyssalamyň mertebesinden hem zyýada saýylypdyr. Ol Ýahýa

ibn Zeýdiň öldürilmegini nähak gan hasaplap, onuň janyna kast edeni öz eli bilen öldürjekdigine, ar aljakdygyna ant ier eken.

Olar Kide jemlendiler we ol sebitlerdäki birnäe kökleri, Nowakys galasyny eýelediler. Abu Nugman, Jüneyt, Leýs ibn Nasr dagylaryň her biri bular bilen näe gezek döwdüleip görselerde, döwleri pes geldi. Hassan ibn Temim ibn Nasr ibn Seýýar, Muhammet ibn Nasr ýaly ýene birnäe tanymal adamlar olaryň elinden heläk boldular.

Söñra bularyň üstüne Jebraýyl ibn Ýahýa bilen onuň dogany Ýezidi ýörie ugratdylar. Olar ilki bilen Buharadaky mubeyýizelere zarba urdular, emma bir urguda almak baartmady. Bumijekes äherinde bolan bu söwe dört aýa ekdi. Ahyry olaryň goranyyny böwüsdiler we Mukannanyň tarapdarlaryndan ýedi ýüz töweregi adamy öldürdiler. Söweden diri sypanlar özlerini Mukannanyň ýanyna atdylar. Mundan soñra Mäti Mukanna bilen söwemek üçin Abu Awny ýola saldy. Emma ol bu iiň hötdesinden gelip bilmedi we ony aýryp, ornuna Muaz ibn Müslimi goýdular.

161-NJI HIJRI ÝYLY (09.10.777 -28.09.778ý.)

MUKANNANYŇ HELÄK BOLMAGYNYŇ BEÝANY

Bu ýyl Muaz ibn Müslim we ýene-de birnäe serkerdelerdir esgerler Mukannanyň üstüne ýörie gaýtdylar. Söwee Sagyt Haray ýolbaçylyk etdi. Zemmde gezip ýören Ukba ibn Müslim hem bulara kömege geldi. Olar Tawuslar diýilýän ýerde duudylar we Mukannanyň tarapdarlarynyň üstüne okduryldylar. Söwede Mukannanyň ýaranlary ýeñildi we gala girýän hendekleriň ii bilen ýapyrylyp, özlerini Mukannanyň ýanyna atdylar. ol ýerde hem goranmaga durduylar.

Muaz demini dürsemezden, ýene söwee girdi. Emma Sagyt Haray bilen sözi azayp, tasdan özara gyrlyypdylar. Haray Muazdan ikaýat edip, Mätä hat ýollady we erk-ygtyýar hem-de hemaýat berip dursa, söwei bir özüniň dowam etjek-digini ýañzytdy. Mäti onuň pikirini makullady we ygtyýar berdi. Haray söwee ýolbaçylyk etdi, Muaz bolsa öz esgerleri bilen ogly Rajanyň

ýanyňa goşulyşdy, elinden gelen kömegini gaýgyrmady. Mukannanyň gabawy uzaga çekdi. Ahyry onuň ýaranlaryndan köp bölegi gizlinlik bilen gelip, aman soradylar. Haraşy olaryň towakgasyny kabul etdi. Şeýdip, Mukannanyň otuz müň töweregi tarapdary beýleki tarapa geçdi. Onuň ýanynda bolsa Mukanna jany-teni bilen berlen iki müň sany ussat adamlar galdy. Raja ibn Muaz dagylar galanyň astyndan içine girýän hendegi tapdylar we gala girdiler, olary gysmaga başladylar.

Mukanna ölümiň gutulgysyzdygyny duýanda, aýallaryny, çagalaryny we ilen-çalanyny ýanyňa ýygnap, olaryň ählisine zäher içirtti, jesedini ganyň duşmanyň parçalamazlygy üçin, özüni oda ýakmagy buýurdy. Başga maglumatlara görä, ol şol galadaky ähli zatlary: geým-gejimi, mal-garany we beýleki zatlary oda ýakdyrypdyr. Soňra: «Kimiň men bilen asmana göterilesi gelýän bolsa, özüni şu oda ursun!» diýip, özüni, çagalaryny, aýallaryny, ýakyn adamlaryny we ýaranlaryny ýalňyň içine oklapdyr.

Şeýdip, Mukannanyň tarapdarlary derbi-dagyn edildi. Mundan ujyz sypan az sanly adamlar hem şondan soň özlerini dürsäp bilmediler. Mawerannahrdaky mubeýýizeler hut şu Mukannanyň tarapdarydyr, ýöne olar özleriniň bu yktykadyny ýaşyryn saklaýarlar. Ýene bir maglumata görä, Mukannanyň özi hem zäher içip ölüpdür diýilýär.

Haraşy Mukannanyň kellesini kesip, ony 163-nji ýylda Mätiniň gaşyna getirdi. Mäti bu wagt Halap sebitlerinde söweşip ýördi.

Gurhanyň 50-nji süresiniň 37-nji aýaty.

Mukanna – nykaply.

Bumijekis bolmagy hem ähtimal.

Zemm – häzirki Atamyrat, öňki Kerki şäheriniň çäklerinde ýerleşen gadymy şäher. Taryhy makalalar